LIBRIS

CAPITOLUL I

CUM A ÎNCĂLCAT PANIKOVSKI CONVENŢIA

Pietonii reprezintă cea mai mare parte a omenirii. Mai mult chiar: constituie lamura ei. Pietonii au creat lumea. Ei au construit oraşele, au ridicat clădirile cu etaje peste etaje, au făcut instalaţiile de canalizare şi de alimentare cu apă, au pavat străzile şi le-au luminat cu becuri electrice. Ei au răspîndit cultura în lumea întreagă, au inventat tiparul şi praful de puşcă, au făcut poduri peste rîuri, au descifrat hieroglifele egiptene, au pus în circulaţie lama de ras, au desfiinţat comerţul cu sclavi şi au stabilit că din boabele de soia se pot prepara o sută paisprezece feluri de mîncare gustoasă şi hrănitoare.

Şi cînd totul a fost gata, cînd planeta noastră a căpătat un aspect oarecum civilizat, au apărut automobiliştii.

Trebuie să precizăm, de altfel, că şi automobilul a fost inventat de pietoni. Dar automobiliştii au uitat asta numaidecît şi au început să-i strivească pe sărmanii pietoni blînzi şi inteligenţi. Străzile, create de pietoni, au trecut sub stăpînirea automobiliştilor. Partea carosabilă a devenit de două ori mai lată, iar trotuarele, de două ori mai înguste, ajungînd pînă la dimensiunile banderolelor de pe pachetele de tutun. Pietonii au început să se lipească, temători, de zidurile caselor.

În oraşele mari, pietonii duc o viaţă de martiri. S-a introdus, pentru ei, un fel de restricţie de ghetou în ce priveşte circulaţia. Nu li se

îngăduie să traverseze decît la intersecţii, adică tocmai acolo unde circulaţia este mai intensă, unde firul de păr de care atîrnă de obicei viaţa pietonului se poate rupe mai uşor decît oriunde.

În întinsa noastră patrie, maşina – destinată, în concepţia pietonilor care au inventat-o, să servească transportului paşnic al oamenilor şi lucrurilor – a căpătat caracterul primejdios de proiectil fratricid. Ea scoate din arenă coloane întregi de membri ai sindicatelor şi ai familiilor lor. Iar dacă, uneori, pietonul izbuteşte să scape de sub botul argintiu al maşinii, vine atunci miliţia şi îl amendează pentru nerespectarea catehismului circulaţiei.

În general, prestigiul pietonilor s-a şubrezit mult. Ei, care au dat lumii oameni iluştri ca Horaţiu, Boyle-Mariotte, Lobacevski, Gutenberg şi Anatole France, sînt nevoiţi acum să se strîmbe cum nu se poate mai caraghios ca să atragă atenţia asupra existenţei lor. Doamne Dumnezeule, care de fapt nu există, nu puteai să-ţi dovedeşti mai bine inexistenţa decît lăsîndu-l pe pieton să ajungă unde a ajuns.

Iată-l mergînd de la Vladivostok la Moscova, pe şoseaua siberiană, într-o mînă cu un steag purtînd inscripţia „Să reorganizăm viaţa textiliştilor", iar pe umăr cu un băţ la capătul căruia atîrnă nişte sandale de schimb tip „nenea Vanea" şi un ceainic de tablă fără capac. Este pietonul-sportiv sovietic, plecat de tînăr din Vladivostok şi care, ajuns sub porţile Moscovei, în pragul bătrîneţii va fi strivit de un autocar greu, al cărui număr nimeni n-o să apuce să-l reţină.

Sau iată un altul, mohican european al mersului pe jos. El face înconjurul lumii, rostogolind în faţa sa un butoi. Ar fi mers el bucuros şi fără butoi; dar atunci nimeni n-ar fi băgat de seamă că e într-adevăr un pieton de cursă lungă şi ziarele n-ar fi scris despre el. Aşa încît e nevoit să împingă în faţa sa, toată viaţa, butoiul blestemat, pe care – colac peste pupăză (ruşine, ruşine!) – este desenată cu galben o mare inscripţie ce laudă neîntrecutele calităţi ale uleiului de automobil: „Visul şoferului".

În aşa hal a decăzut pietonul!

Numai în micile oraşe ruseşti pietonul mai este respectat şi iubit. Numai acolo mai este stăpîn al străzilor şi poate călca, fără să se sinchisească, pe caldarîm, şi să-l traverseze în orice direcţie, cum vrea şi cînd îi poftеşte inima.

Cetăţeanul despre care e vorba aici şi care avea pe cap un chipiu cu fundul alb, cum poartă de obicei administratorii grădinilor de vară şi comperii, aparţinea, fără îndoială, covîrşitoarei majorităţi şi lamurei omenirii. El mergea pe jos, pe străzile oraşului Arbatov, uitîndu-se în jur, plin de curiozitate, dar puţin cam sfidător. Ţinea în mînă o valijoară, cum poartă moaşele. Pare-se că oraşul nu-l impresionase cu nimic pe pietonul cu chipiu de artist.

Văzu vreo cincisprezece clopotniţe – unele albastre, altele verzui, albe şi roz. Îi sări în ochi dubleul scorojit de pe cupolele bisericilor şi observă deasupra unei clădiri publice un steag fluturînd.

Lîngă porţile albe, cu turnuri, ale acestui oraş provincial, două bătrîne cu un aer auster vorbeau franţuzeşte, plîngîndu-se de Puterea sovietică şi amintindu-şi de fiicele lor iubite. Din beciul unui lăcaş al Domnului venea un aer rece cu miros ca de vin acru. Probabil că acolo erau depozitaţi cartofi.

– Templul Mîntuitorului ridicat pe cartofi! spuse încet pietonul.

După ce trecu pe sub un arc de placaj, pe care era scris cu var proaspăt: „Slavă celei de a cincea conferinţe districtuale a femeilor şi tinerelor fete", el ajunse în capătul unei alei lungi, care se numea Bulevardul Tinerelor Talente.

– Nu, zise el mînhnit, categoric că ăsta nu e Rio de Janeiro, e mult mai urît.

Aproape pe toate băncile de pe Bulevardul Tinerelor Talente şedeau fete singuratice, cu cărţi deschise în mînă. Umbre ca nişte zdrenţe găurite cădeau pe paginile cărţilor, pe coatele goale ale fetelor şi pe bretoanele lor înduioşătoare. Cînd străinul apăru pe aleea răcoroasă, pe bănci se produse o rumoare generală. Ascunzîndu-şi feţele pe după cărţile de Gladkov, Eliza Orzesko şi Seifulina, ele aruncară străinului priviri pline de teamă. Acesta trecu în pas de defilare pe dinaintea cititoarelor tulburate şi ajunse la clădirea Comitetului Executiv, care era ţinta plimbării sale.

Tocmai în clipa aceea apăru de după colţ o birjă. Alături de birjă, ţinîndu-se cu o mînă de aripa ei prăfuită şi scorojită şi cu cealaltă fluturînd o mapă umflată pe care scria cu litere în relief *Musique*, mergea în pas alergător un om în rubaşcă rusească lăsată peste pantaloni, care vorbea cu foc celui din birjă, căutînd să-i demonstreze

ceva. Tipul din birjă, un bărbat mai în vîrstă, cu un nas ca o banană şi care îi şi atîrna ca atare, strîngea între picioare un geamantan şi, din cînd în cînd, îi dădea cu tifla interlocutorului său. În focul disputei, chipiul lui ingineresc cu şnur de pluş verde, din acela cu care se îmbracă canapelele, îi lunecase pe-o ureche. Cele două părţi în litigiu rosteau des şi deosebit de tare cuvîntul „salariu".

Peste puţin, se auziră şi celelalte cuvinte:

– Ai să răspunzi pentru asta, tovarăşe Talmudovski! strigă alergătorul în rubaşcă, dînd la o parte mîna cu care inginerul îi dădea cu tifla.

– Iar eu îţi spun că în astfel de condiţii n-o să vină la voi nici un specialist ca lumea, răspunse Talmudovski, pregătindu-şi degetele pentru altă tiflă.

– Iar vorbeşti de salariu? O să fim nevoiţi să punem problema interesului meschin.

– Puţin îmi pasă de salariu! Lucrez şi de pomană! ţipa inginerul emoţionat, descriind în aer tot felul de curbe. Dacă vreau, mă şi pensionez. Dar mai dă-o dracului de iobăgie! Scriu pretutindeni: „Libertate, egalitate şi fraternitate", iar pe mine vor să mă silească să lucrez în gaura asta de şobolani.

Inginerul Talmudovski desfăcu pumnul şi începu să numere pe degete:

– Locuinţa – cocină de porci, teatru – ioc, salariu... Birjar! Mînă la gară!

– Tr-r-r! făcu cu un glas subţire omul în rubaşcă fugind înainte şi prinzînd calul de dîrlogi. În calitatea mea de secretar al secţiei inginerilor şi tehnicienilor... Kondrat Ivanovici! Rămîne uzina fără specialişti... Pentru numele lui Dumnezeu... Opinia publică n-o să admită una ca asta, inginer Talmudovski... Am în geantă un proces-verbal.

Şi secretarul secţiei, crăcănîndu-şi picioarele, începu să dezlege repede panglicile mapei cu *Musique*.

Această imprudenţă fu hotărîtoare. Ea decise rezultatul disputei. Văzînd că drumul e liber, Talmudovski se ridică în picioare şi ţipă cît îl ţinu gura:

– Mînă la gară!

– Nu se poate! Nu se poate! bolborosi secretarul, alergînd după trăsură. Eşti un dezertor de pe frontul muncii!

Din mapa *Musique* zburau foiţe pe care scria cu cerneală violetă „s-a audiat şi s-a hotărît". Străinul, care urmărise cu interes scena, mai zăbovi o clipă în piaţa rămasă pustie şi zise foarte convins:

– Nu, asta nu e Rio de Janeiro.

Peste un minut, bătea la uşa ce dădea în cabinetul preşedintelui Comitetului Executiv.

– Pe cine căutaţi? îl întrebă secretarul, care şedea la o masă lîngă uşă. Ce treabă aveţi cu preşedintele? În ce problemă?

Pesemne că vizitatorul ştia perfect cum trebuie să-i tratezi pe secretarii de la instituţiile publice, fie ele economice sau sociale, şi nu se apucă să susţină că a venit într-o problemă strict oficială. Dimpotrivă:

– Ceva personal, răspunse el pe un ton sec şi, fără să se mai uite la secretar, băgă capul pe uşa întredeschisă şi întrebă: E voie?

Nu aşteptă răspunsul, intră, se apropie de biroul preşedintelui şi-i zise:

– Bună ziua, nu mă recunoaşteţi?

Preşedintele, un bărbat cu capul cît o baniţă şi ochi negri, îmbrăcat în haină bleumarin şi pantaloni tot bleumarin, vîrîţi în cizme cu tocuri înalte, aruncă vizitatorului o privire destul de distrată şi declară că nu-l recunoaşte.

– Chiar nu mă recunoaşteţi? Şi totuşi multă lume e de părere că semăn ca două picături de apă cu tatăl meu.

– Şi eu semăn cu tatăl meu, îi replică nervos preşedintele. Ce doreşti dumneata, tovarăşe?

– Problema e cine-i tatăl, observă melancolic vizitatorul. Tatăl meu a fost locotenentul Schmidt[1].

Preşedintele se zăpăci şi se ridică în picioare. Îşi aminti numaidecît figura legendară a locotenentului revoluţionar, cu faţa palidă şi pelerina neagră prinsă în catarame de bronz înfăţişînd capete de lei. În timp ce căuta să-şi adune gîndurile spre a pune fiului cunoscutului erou al

[1] Piotr Petrovici Schmidt (1867– 1906), locotenent în flota Mării Negre, unul dintre conducătorii răscoalei din noiembrie 1905 de la Sevastopol, a matrozilor şi soldaţilor, în urma căreia a fost executat.

Mării Negre o întrebare care să cadreze cu momentul, vizitatorul cerceta mobilierul din birou cu o privire de cumpărător pretenţios.

Cîndva, în timpul ţarismului, mobilarea instituţiilor publice era făcută după un anumit tipic. Exista un stil special de mobilă pentru oficialităţi: dulapuri late şi înalte pînă la tavan, canapele de lemn cu spetează lăcuită şi groasă de trei ţoli, birouri cu picioare burduhănoase ca ale meselor de biliard şi paravane din stejar care despărţeau birourile de lumea agitată din afară. În timpul revoluţiei, acest tip de mobilă a dispărut aproape complet, iar secretul confecţionării ei s-a pierdut. Oamenii uitaseră cum trebuie mobilate încăperile instituţiilor şi prin birourile acestora au apărut obiecte care pînă atunci erau considerate un apanaj al locuinţelor particulare. Au apărut studiouri cu arcuri, cum au avocaţii, cu o policioară de cristal pe care se puneau şapte elefanţi de porţelan, ca să aducă, zice-se, noroc, au apărut dulăpioare pentru veselă, mici etajere, fotolii de piele pliante pentru reumatici şi vase japoneze albastre. În biroul preşedintelui Comitetului Executiv din Arbatov se rătăciseră, în afară de o masă obişnuită de scris, două perne mari, îmbrăcate în atlaz roz plesnit pe ici, pe colo, o canapeluţă tapiţată cu o stofă în dungi, o stampă de mătase reprezentînd Fuji Yama şi un vişin înflorit, precum şi un garderob de stejar cu oglindă, grosolan lucrat, de felul acelora care se vînd la piaţă.

„Aha, cunosc dulăpiorul ăsta, se gîndi vizitatorul. Aici nu e rost de ciupit mare lucru. Nu, ăsta nu este Rio de Janeiro."

– Foarte bine că aţi trecut pe aici, zise în sfîrşit preşedintele. Veniţi probabil de la Moscova?

– Da, sînt în trecere, răspunse vizitatorul, cercetînd cu privirea canapeluţa şi încredinţîndu-se tot mai mult că treburile financiare ale Comitetului Executiv nu stau pe roze. El prefera comitetele executive unde găseai mobilă suedeză nouă, fabricată de Trustul Lemnului din Leningrad.

Preşedintele se gîndi o clipă să-l întrebe pe fiul locotenentului cu ce scop a venit la Arbatov, dar, deodată, fără să-şi dea seama de ce, zîmbi albastru şi spuse:

– Avem aici biserici minunate. A fost de altfel şi o comisie de la Direcţia Generală Ştiinţifică, au de gînd să le restaureze. Spuneţi-mi, dumneavoastră ţineţi minte răscoala de pe crucişătorul „Oceakov"?

– Vag, vag de tot, răspunse vizitatorul. Pe vremurile acelea de glorie eram încă foarte mic. Un copil.

– Vă rog să mă iertaţi, care e numele dumneavoastră?

– Nikolai... Nikolai Schmidt.

– Şi după tată?

„Na, că am încurcat-o", îşi zise vizitatorul, care nu ştia nici el care e numele cel mic al tatălui său.

– Mda, făcu el tărăgănat, evitînd răspunsul direct. Mulţi nu-şi mai amintesc acum de numele eroilor revoluţionari. Ameţeala NEP-ului[1]. Nu mai e acelaşi entuziasm! De fapt, am nimerit în oraşul dumneavoastră cu totul întîmplător. O neplăcere pe drum. Am rămas fără nici o copeică.

Preşedintele se bucură foarte mult de schimbarea subiectului. I se părea ruşinos că uitase numele mic al eroului de pe „Oceakov".

„Într-adevăr, se gîndea el, uitîndu-se cu dragoste la întruchiparea vie a eroului dispărut. Cu munca asta te abrutizezi complet. Uiţi marile momente."

– Cum aţi spus? Fără o copeică? Asta e interesant.

– Firește că m-aş fi putut adresa unei persoane particulare, spuse vizitatorul. Mie mi-ar da oricine, dar înţelegeţi şi dumneavoastră, n-ar fi prea indicat din punct de vedere politic. Un fiu de revoluţionar să ceară deodată bani de la un negustor particular, de la un nepman...

Fiul locotenentului rostise ultimele cuvinte cu glasul cam spart. Preşedintele ascultă îngrijorat intonaţiile din glasul vizitatorului. „Dacă e epileptic? se gîndi el. Ce belea o să cadă pe capul meu!"

– Şi-aţi făcut foarte bine că nu v-aţi adresat unui particular, zise preşedintele zăpăcit de-a binelea.

Fiul eroului flotei din Marea Neagră trecu uşor la chestiunea care-l interesa. Cerea cincizeci de ruble. Preşedintele, constrîns de dimensiunile reduse ale bugetului local, nu-i putu da decît opt ruble şi trei bonuri de masă la restaurantul cooperativei „Fostul Prieten al Stomacului".

---

[1] NEP *(Novaia ekonomiceskaia politika)* „noua politică economică" promovată în Uniunea Sovietică între 1921–27, de încurajare a micii producţii şi a unui comerţ relativ liber. Stopată de politica industrializării radicale şi a colectivizării forţate impuse de Stalin.